

МЕТОДИКА ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА I

Професор Марија Александровић Стајић

mara.aleksandrovic@gmail.com

1. ДЕФИНИЦИЈА МЕТОДИКЕ, ЊЕН ПРЕДМЕТ И ЗАДАЦИ

МЕТОДИКА ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА је педагошка научна дисциплина која се бави проучавањем васпитно-образовног рада, задацима, садржајима, организацијом и процесима ликовног васпитања

- Методика ликовног васпитања има свој предмет проучавања, циљ истраживања и методе рада
- **ПРЕДМЕТ ПРОУЧАВАЊА МЕТОДИКЕ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА** је процес ликовног васпитања.
- Проучавање процеса ликовног васпитања укључује **искуства из прошлости и анализу савремене праксе**

- **ЗАДАЦИ МЕТОДИКЕ** могу се поделити у 2 групе:
- **Општи задаци** методике ликовног васпитања су да новим генерацијама пружи сређено и образложено искуство у облику теорије, како би се пракса непрестано усавршавала
- **Посебни задаци** методике ликовног васпитања односе се на проучавање појединих питања теорије и праксе у ликовном васпитању(измена схватања о животу и уметности, потпуније знање о психолошком животу детета)

2. ИСТОРИЈА ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ ЛИКОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Ликовно образовање има 2 аспекта - **професионално и опште образовање.**

ПРОФЕСИОНАЛНО ЛИКОВНО ВАСПИТАЊЕ

Припрема или обука кадрова за уметничку делатност.

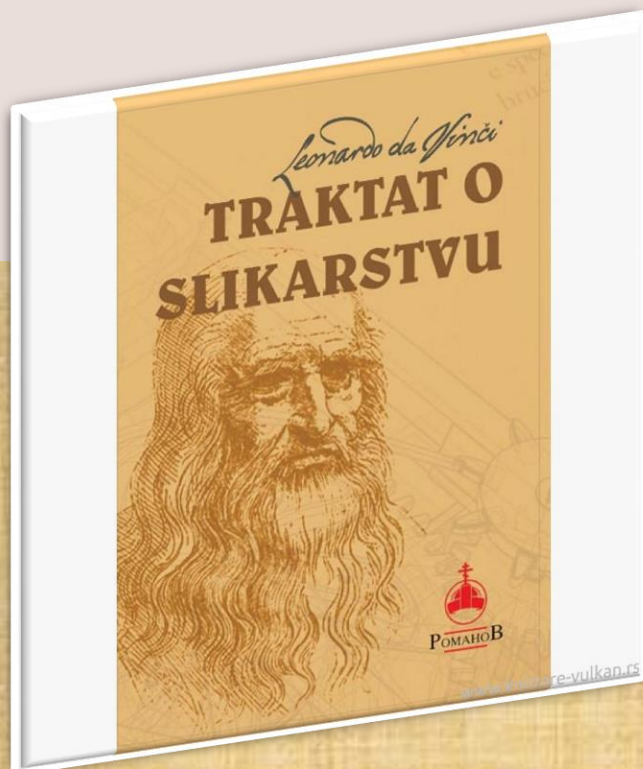
У антици и средњем веку ова обука се одвијала занатски, у радионицама или манастирима.

Трактати

Многи уметници- мајстори су написали су упутства за обуку уметника почетника. Ови текстови се називају трактати. Они садрже податке о обуци и меодама рада (Леонардо да Винчи, Ченино Ченини и други.

Лонардо да Винчи (Leonardo da Vinci, 1452. год.) -уметност и наука су усмерене ка истом циљу – сазнању природе.

Уметност се ослања на чулно искуство- „клизећи по површини ствари, док наука сазнаје математичку структуру односно суштину ствари.“

- **Брига за свестрани развој деце, а самим тим и брига за ликовно образовање у класном друштву антике и средњег века.**
- **Приватни учитељи су обучавали и децу у области естетског васпитања**
- **Јачање грађанске класе и развој педагошке мисли утицали су да се цртању придаје све већа пажња и да се указује на важност цртања у формирању младе личности (Јан Амос Коменски, Џон Лок, Жан Жак Русо и Песталоци)**

- **Цртање** је постепено уведено у све школе средином 19. века.
- У настојању да деца науче да **лакше пишу**, цртањем су **вежбала руку**.
- **Песталоци** је сматрао да васпитање значи - развијати **"ум, срце и руку"**
- Он је увео цртање у наставу
- Израдио је облике које су деца прецртавала
- Важност цртања истицали су **Џон Лок, Јан Амос Коменски, Ж. Ж. Русо**

- **17. век је окренут новим научним истраживањима, постављању темеља наукама и новим истраживачким методама**

ОПШТЕОБРАЗОВНО ЛИКОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

- Постепено се уметничко васпитање се преноси на школе, средње, високе школе или академије. Крајем XIX века школе се диференцирају на школе које припремају кадрове за делатности везане за чисту уметност, а посебно школе везане за примењену уметност

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ

- ПРВА ФАЗА - ТЕХНИЧКИ ИМИТАТИВНА
- ДРУГА ФАЗА – ПОКРЕТ ЗА УМЕТНИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ
- ТРЕЋА ФАЗА - ПСИХОЛОШКА
- ЧЕТВРТА ФАЗА - ПЕДАГОШКА
- ПЕТА ФАЗА - СОЦИОЛОШКА

- **Антика**
- **Приватни учители и властели**
- **Занатске радионице**
- **Уметници- мајстори**

- **Анонимни средњовековни мајстори**
- **Леон Батиста Алберти, Ченино Ченини, Дирер**

- **1582. Прва уметничка школа- Браћа Карачи**
- **1648. Париз- прве академије**
- **19. век- Школе за уметност и обрт-постају школе за дизајн- па школе за архитектуру и дизајн- па на крају за чисту ликовну ум.**
- **19. век- СТРУЧНО АПЛИКАТИВНО ЛИКОВНО ВАСПИТАЊЕ, припрема за разне облике производње**

ПРВА ФАЗА ТЕХНИЧКО ИМИТАТИВНА

- Развој индустрије тражио је квалификовану радну снагу са одговарајућим способностима
- Техничка стретност и понашање и размишљање
- **19. век- уметници се нису интересовали за педагогију**
- **Педагози- некомпетентни**
- **Сврха наставе цртања постаје развијање вештине руке, уредности и дисциплинованог стваралаштва**

- **Нове методе- метода копирања, прецртавања, геометријска и шематска, стигмографска (Штулман, Хиларт, 1839) и цртање по диктату**
- **Механичко прецртавање, имитативност**
- **Друштвени захтеви а не потребе деце**
- **Стигмографска-** наставник је цртао на табли помажући се **тачкама** постављеним у правилним размацима (квадратима), а ученици који су цртали цртали су облике по овом обрасцу.

- Рукокретне вежбе
- Приближни резултати код свих
- механичка, неликовна, убија иницијативу, штетна за дечији вид
- **Шмидт (1810)- схематска- узорци- схеме, линије и облици**
- I Цртање према схемама- људска глава- круг, тело- елипса
- II Облици из природе као геометријска тела
- Појава естетичара

ДРУГА ФАЗА ПОКРЕТ ЗА УМЕТНИЧКО ВАСПИТАЊЕ

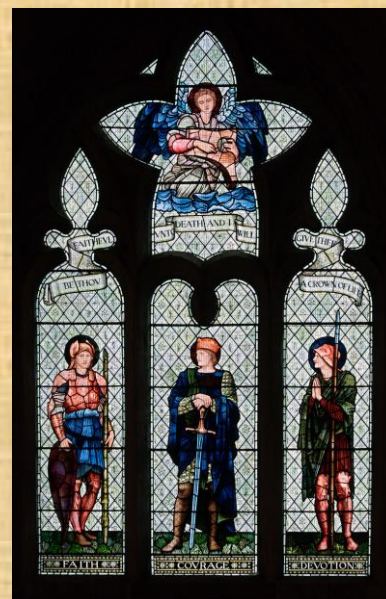
- Јавља се **крајем 19.** века као реакција на претходни систем обуке у цртању
- Утицај Светске изложбе 1851. у Лондону
- Крај Француско-пруског Рата 1851.
- Напредак индустријске производње
- Конкуренција на тржишту- улепшавање робе

- Ум. Занатство
- Џон Рускин, Херберт Спенсер, Алфред Литварк

- 2 оријентције:
 - 1. Академски реализам (идеали реализма и антике, цртање по узору одливка)
 - 2. Декоративни украс (упознавање украса, орнамената)

- **Енглеска (Ј. Раскин, В. Морис, Крејн, Г. Земпер) под слоганом: "Уметност у свему, уметност за све "**
- **Немачка (Авенириус, Лихтварк, К. Ланже, Х. Валгаст, Е. Вебер) под слоганом: „Васпитање помоћу уметности и за уметност“**
- **Борба против механичког прецртавања и настојање за коришћењем уметничких дела у настави**

МОРИСОВО ДЕЛО, LA BELLE ISEULT, ПОЗНАТО И КАО КРАЉИЦА ГИНЕВРА (САСВИМ ЛЕВО), МОРИСОВ ДИЗАЈН ЗА ЖИГ ШТАМПАРИЈЕ KELMSCOTT PRESS (ГОРЕ ДЕСНО), ВИТРАЖ РАЂЕН У САРАДЊИ МОРИСА СА БЕРН-ЏОУНСОМ (ДОЛЕ ДЕСНО)

Вилијам
Морис

-Рехабилитација занатства

" Недостатак " ове фазе- **естетски идеали засновани на класицизму или тзв академском реализму**

-Наметање естетске концепције деци и гушење индивидуалности и стваралаштва

-Покрет није преживео

Слике с лева надесно, Жан Огист Доминик Енгр: *"Наполеон Бонапарта"*, *"Портрет принцете Паулине-Елеоноре"*, *"Зевс и Тетида"*

ТРЕЋА ФАЗА- ПСИХОЛОШКА

- **Двадесети век - "век детета"** (књига Елен Кејн)
- Проучава се дечија психологија
- Дечја активност и њихово интересовање постају средиште педагошког рада
- Игра, песма, говор, глума, ликовно стварање

https://en.wikipedia.org/wiki/Child_art

- Цртање исто као игра, мимика, песма, сматра се једним видом дечијег изражавања
- Цртање добија главно место
- Настају методе за развој дечјих способности
- Бимануелно цртање

- Афирмација националне уметности (велике силе)
- Корадо Ричи, карл Готзе (прве књиге)
- I дечија изложба "Деца као уметници"
- Елен Кеј- "Век детета"

- Педагошки покрети:
 - 1. Радна школа (Немачка, Кершенштајдер и Х. Гаирит)
 - 2. Активна школа (Швајцарска - А. Ферие, Италија - М. Монтессори, Белгија - Декроли, САД – Ђ.Ђуј)

- **Организовање образовног рада полазећи од дечјих активности и интересовања**
- **Школа је личила на радионицу по организацији**
- **Неговање спонтаног дечијег цртежа и уважавање индивидуалног развој сваког детета**
- **Педоцентризам, несистематичност**
- **III фаза и прелаз у IV - између 2 Светска рата**

Предности:

У овој психолошкој фази цртање има значајно место и у другим наставним предметима

Дечији цртеж - предмет проучавања педагога и психолога

Цртање је добило равноправно место у васпитном раду и школском систему

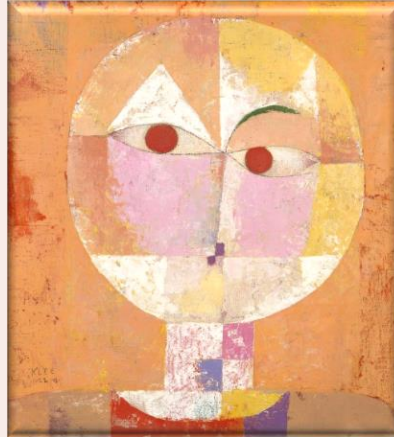
Мане:

Несистематски рад због полагања од дечијих интересовања а не од постављеног васпитног циља

ЧЕТВРТА ФАЗА- ПЕДАГОШКА

- **Између 2 рата**
- **Утицај Баухауса, школе-** теорија обликовнања и колаж
- **Ликовно васпитање-** педагошка функција под утицајем Херберта Рида и његове књиге *"Васпитање путем уметности"*- *смисао уметности је да одгаја дете за живот*
- **Циљ** васпитања није био васпитавање за разумевање уметности, већ **коришћење уметничких садржаја за развој личности**
- **Тенденција да се ликовна уметност може учити јер постоје законитости**

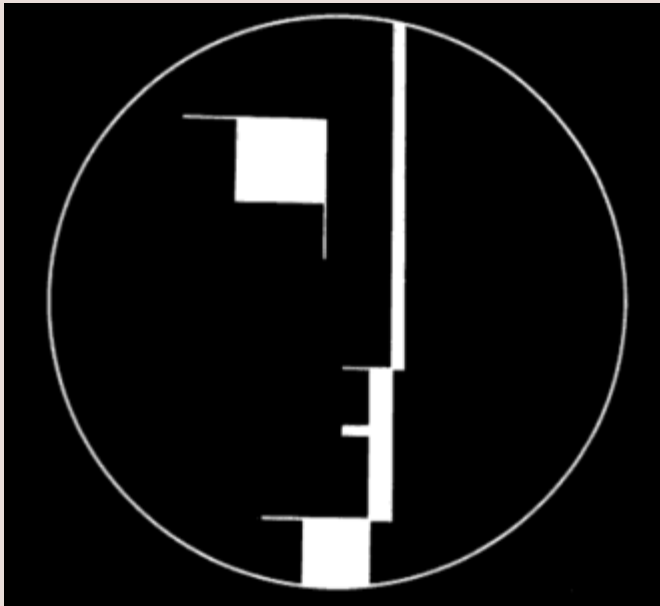
- Узимање савремене буржоаске уметности као пример и увођење васпитача у разумевање актуелне уметности у одређеној земљи (Г. Ото, Р. Пфенинг у Немачкој)
- ЦИЉ:
- Попуњавање слободног времена грађана новим садржајима без критичке мисли
- Укључивање деце у савремену ликовну уметност

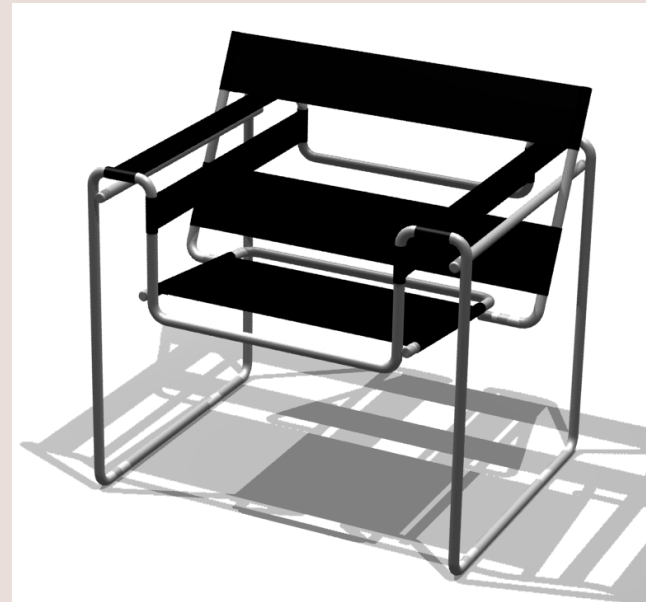
БАУХАУС

- Баухаус (Bauhaus) у Вајмару је била државна школа за архитектуру и примењене уметности
- 1919. године ју је у Вајмару (Немачка) основао архитекта Валтер Гропијус (1883—1970.)
- Предавачи су били и Кандински и Кле
- Идеја о стварању удружења занатлија-уметника под управом уметника-предавача, у циљу заједничког истраживања професора и студената у примени нових техника, материјала и облика у архитектури, производњи намештаја и производњи употребних предмета
- Теорија изучавања процеса опажања и боја примењивана су у пракси.

- Као резултат, групног рада и великог ентузијазма у Баухаусу од фазе пројектовања реализације, настају предмети од којих је потекао **модерни индустријски дизајн**

Баухаус лого

Столица коју је дизајнирао
Марсел Бројер као студент
у Баухаусу, тзв.
„Василијева столица“

ВАСИЛИЈ КАНДИНСКИ

ВАЛТЕР ГРОПИЈУС

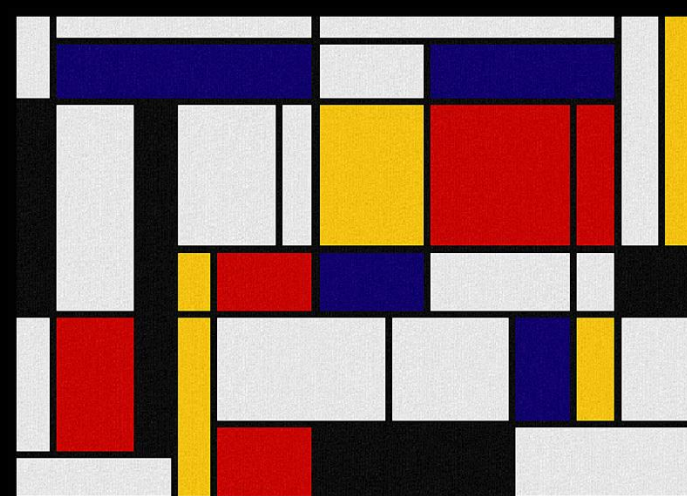
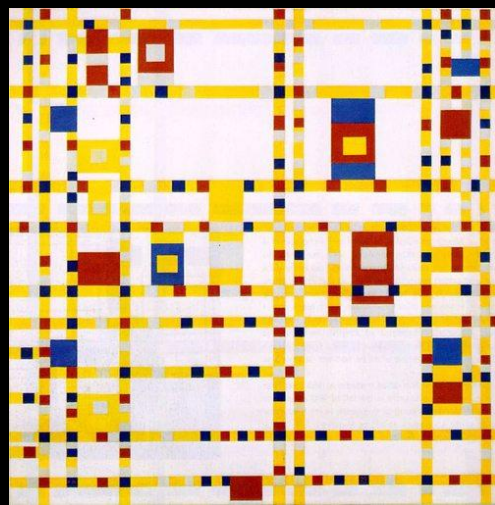
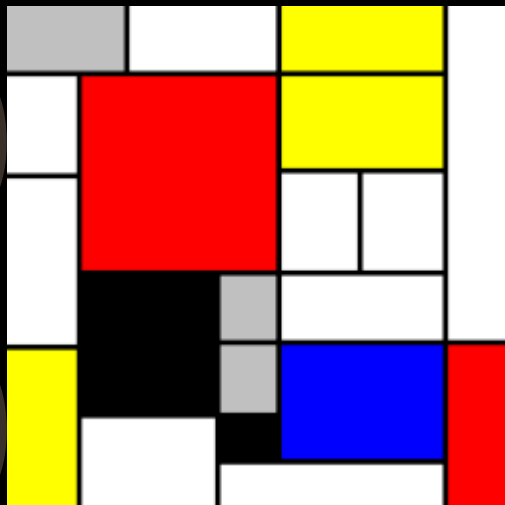

Валтер Гропијус, Зграда Баухауса у Десау, 1919.-1926.
Немачка

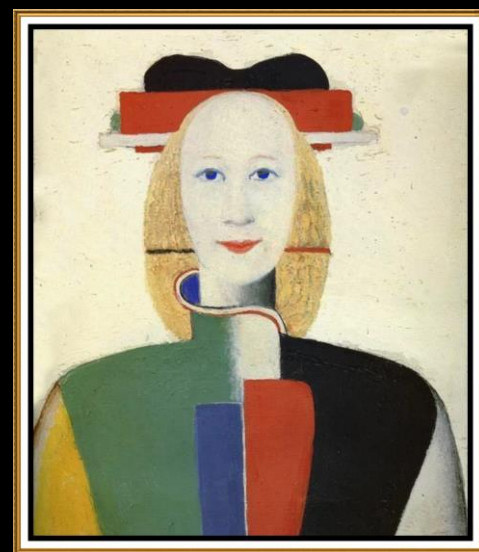
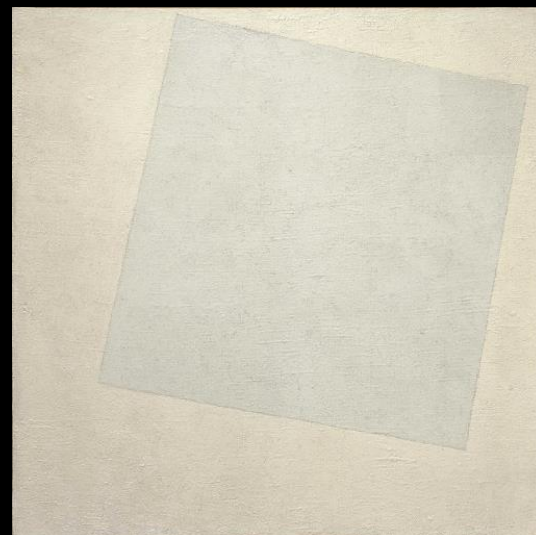
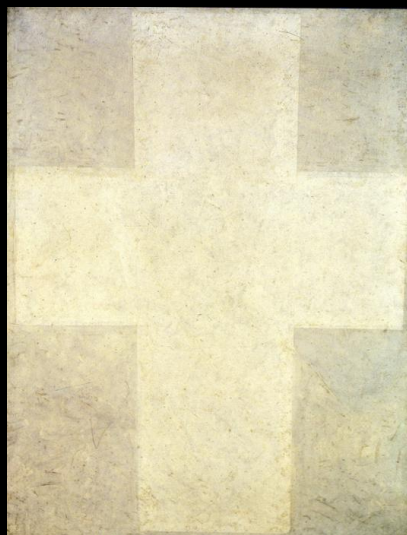

Небодер Пан Ам (данас
МетЛифе у Њујорку

ПИТ МОНДРИЈАН

КАЗИМИР МАЉЕВИЧ- СУПЕРМАТИЗАМ

ПЕТА ФАЗА- СОЦИОЛОШКА

- Друштвено и класно обележје
- 1841. године у Крагујевачкој гимназији први пут уведена настава цртање и сликање.
- Сви значајни покрети су се одразили у нашим школама.
1921. год. Прво стручно друштво наставника цртања

-

- Ова фаза наглашава комуникациону функцију у уметности.
- -Поред естетске анализе дела, треба да се открију и друштвени аспекти, класна обележја дела и да се тако продуби однос према уметничким појавама.
- -Јавља се проширење појма културе и визуелне културе

Настава ликовног васпитања код нас

- Цртање је уведено у девојачке школе и гимназије (1841. Крагујевац)
- Јосип Панчић - од 1867. постепено увођење цртања у све основне школе
- Прве дечије изложбе у Зрењанину 1904. године
- Између два рата - стандардни уџбеник у средњим и грађанским школама - „Слободно цртање“ Властимира Петровића
- Снажан покрет за ликовно васпитање настао је у Новом Саду, 1954.

3. ОСНОВИ МЕТОДИКЕ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА

ИЗВОРИ

Извори методике ликовног васпитања су педагошко наслеђе и савремена пракса

Помоћне науке методике су - историја уметности, сама област ликовних уметности (са теоријом обликовања, технологијом, анатомијом, перспективом и др), филозофија, естетика, психологија, педагогија, дидактика и гносеологија

Законитостиу методици ликовног васпитања утврђују се на основу проучавања савремене школске праксе и поређењем тих резултата са педагошким наслеђем

Савремена наставна пракса треба да буде уопштавање позитивних искуставау ликовном васпитању

Она пружа могућност брзих провера хипотеза и откривање нових законитости у савременој пракси

ПОМОЋНЕ НАУКЕ:

- На основу законитости у другим наукама, методика ликовног васпитања отпочиње своја истраживања
- То значи да постоји одређен однос између законитости других наука и истраживања наука у методици

Однос између законитости у другим наукама и истраживања законитости у методици:

Педагогија као друштвена наука, а посебно ликовна уметност, претпостављају интердисциплинарни аспект истраживања и тумачења циља, задатака и развоја ликовног васпитања

Естетика као наука о лепом феномену помаже да се утврди суштина и вредност уметничког дела, што је и сам садржај процеса ликовног васпитања

Естетика треба да пружи сигурнији критеријум за правилно естетско усмеравање ликовног васпитања

То се односи и на ликовну уметност и њене граничне науке

Психологија а посебно психологија стварања, као и дечја психологија, требало би да допринесу јасном уважавању законитости стварања и законитости у развоју дечјих способности у методологији ликовног образовања

Граничне науке ликовне уметности

- -теорија обликовања
- психологија уметности
- теорија креативности
- -теорија информација
- -технологија материјала
- анатомија
- перспектива итд

4. МЕТОДИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА У МЕТОДИЦИ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА

- Методика ликовног васпитања проучава законитости у процесу ликовног васпитања. То значи да се методика служи одређеним научним поступцима да би открила ове законитости

ИСТРАЖИВАЧКЕ ФАЗЕ

- Сваки проблем који методика ликовног васпитања има дефинише се на следећи начин:
 1. Циљ истраживања- одређује зашто се неки проблем испитује
 2. Област испитивања- одређује на ком подручју је проблем најактуелнији
 3. Методи и субјекти испитивања- одређује како се и на чему врше испитивања

- Када се утврде основни ставови, прелази се на само испитивање
- Испитивање се обавља разним методама а поступак обухвата фазе:

-сакупљање чињеница, података

-обрада и анализа чињеница

-теоретско уопштавање на основу извршене анализе чињеница

Формулисање резултата

Провера резултата пропагирање позитивних резултата са задатком да се усвоје у школској пракси

У сваком истраживању полази се општих васпитних циљева

Мерни елементи морају бити уједначени и јединствени

Тестови се пре коришћења проверавају и баждаре

У методици ликовног васпитања користе се следећи методи научноистраживачког рада:

1. ПЕДАГОШКО ПОСМАТРАЊЕ

- Педагошко посматрање и самопосматрање су две најстарије методе али се и данас користе.
- Данас се користи само као допунска метода у истраживању
- Посматрање никад није спонтано и не завршава се на тренутном запажању
- Ова метода се комбинује са методом дескрипције (оно што се запажа се описује)
- Дескрипција неке педагошке појаве подразумева да истраживач кроз праћење педагошког процеса региструје најважније појаве које објашњавају законност у тој појави

2. РАЗГОВОР, ИНТЕРВЈУ, АНКЕТА

- Испитаници се стављају у активан положај
- Од њих се добија одговор
- **РАЗГОВОР** о питањима ликовног изражавања (нпр однос према уметничким делима) се мора систематизовати по кључним питањима која занимају испитивача
- **ИНТЕРВЈУ**- разговор на основу предходно смишљених плански урађени питања која имају за циљ да се код испитаника добије одређена говорна реакција
- Интервју траје релативно дуго па се понекад примењује **АНКЕТА** као облик писмених питања у оквиру формулара
- Потребно је да се лако уопштавају
- Односе се на образовну страну ликовног васпитања или на подручје естетског процењивања

3. ПРОУЧАВАЊЕ ДЕЧЈИХ ЦРТЕЖА И ШКОЛСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

- **Дечији цртеж-** трајни документ који рефлектује многе компоненте у процесу настајања
- Научници који су разрадили методе научног истраживања дечијих цртежа- **Кулпе, Леман...**
- **Рутман-**методе (монографска, статистичка, етнологска, биографска и експериментално- естетска)
- **Kerschensteiner-** одредио фазе дечијих цртежа на основу њиховог проучавања и класификовања

- Проучавање ликовних радова- различита гледишта
- **Индивидуални и типолошки, утицаји средине и институције, културе, традиције и подневља**
- Фазе ликовног развоја деце показују оптичко-тематски развој и креативни развој
- **С обзиром на пројекцију психолошког стања, говоримо о интелектуалној анализи** (из садржине и начина обраде мотива- заључци да ли је неко изнад или испод интелектуалног просека узраста)
- **Који мотиви доминирају код деце из града или са села**
- **Који мотиви преовладавају код мушког или женског пола...**

- **Важно је утврдити који се аспект на дечијем ликовном делу прати**
- **Цртеж показује:**
 - **Интелектуални развој**
 - **Утицај околине, породице, вртића**
 - **Емоционални развој (поступак у реализацији дечјег рада, рукопис детета)**
 - **Техничке способности детета**

ИНТЕЛЕКТУАЛНИ РАЗВОЈ

- С обзиром на пројекцију дечијег психолошког стања може се говорити о интелектуалној анализи дечјих цртежа, тако се из сарджине и начина обраде неких мотива може закључити да ли је дете изнад или испод интелектуалног просека

Анализом и бројањем детаља на цртежима покушао се утврдити остварени ниво интелектуалног развоја деце;

- **Тест интелигенције Бине-Симонове скале** за мерење интелектуалног нивоа- испитаницима су давани задаци да прецртавају квадрат (деца од 4 и 5 година) и ромб (деца од 6 и 7 година)
- **Гудинаф (Goodenough) или DAM test, Draw A Man Test-** цртање човека као извора процене развоја интелигенције унутар скале- Цртеж као одраз ситуације и средине, положаја у породици
- У овим тестовима процењује се број, тачност, организација и пропорције приказаних детаља
- Корелација између нивоа дечијих цртежа и општег школског успеха ипак није висока (Рабенштајн)
- Графологија - притискање оловке; нежне линије - нежност или несигурност, безвољност ...

УТИЦАЈ ОКОЛИНЕ, ПОРОДИЦЕ, ВРТИЋА

- Средина- шира и породична
- Да ли је наклоњена детету
- Једна од метода за испитивање социјалних односа деце:
- Цртање мотива човека, жене, дечака, девојчице, куће, дрвета, пута, ограде, потока, животиње и сл.
- Уз распоред елемената и коментар- откривање односа према њима
- **Теме:** аутопортрет детета или најбољи друг откривају однос детета према себи или најближем

- **ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ (поступак у реализацији дечјег рада, рукопис детета)**
- Посебно издвајање неких детаља, истицање неких објеката, колористичко истицање, композиционо издвајање-позитиван или негативни однос у односу на поменуто.

ТЕХИЧКЕ СПОСОБНОСТИ ДЕТЕТА

- Праћење развоја техничких способности може се постићи одређеним техничким задацима у којима долази до изражаја само техничка умешност. Ипак, на предшколском узрасту не треба то примењивати, већ треба подстицати дете да обогати своју машту. Корићење шаблона је крајње не препоручљиво.

- **Оријентација у анализи дечјих радова:**

- Избор садржаја који дете приказује
- Начин обраде садржаја
- Употреба материјала

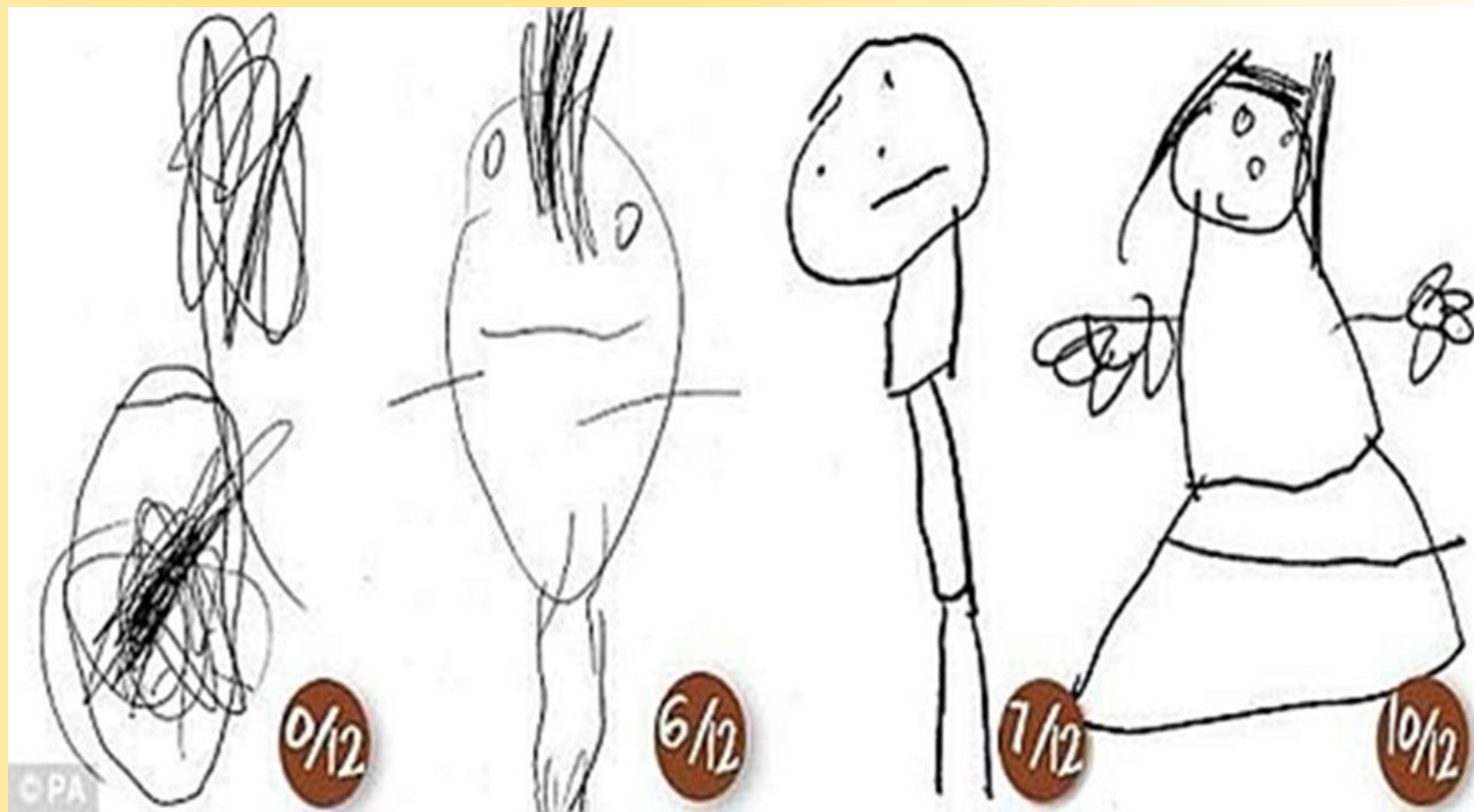
- **На овај начин се утврђују:**

- интелектуално оптичко стање
- социјални односи - проблеми који произилазе из њих
- емоционално стање детета- уравнотеженост или сметње

- **Дечији цртеж је:**

- Пројекција личности,
- Пројекција рада са децом
- Пројекција породичних утицаја...

БРОЈ ПОЕНА У ЗАВИСНОСТИ ОД НАЦРТАНИХ ДЕТАЉА И ДИФЕРЕНЦИРАЊА ЉУДСКЕ ФИГУРЕ НА ГЛАВУ, ТРУП И УДОВЕ

УТИЦАЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ НА КРЕАТИВНИ И ИНТЕЛЕКТУАЛНИ РАЗВОЈ

Crteži dece uzrasta 5-6 godina koji su izloženi
televiziji manje od sat vremena dnevno

Crteži dece uzrasta 5 godina koji su izloženi
televiziji više od tri sata dnevno

ФАЗЕ РАЗВОЈА ДЕЧИЈЕГ ЦРТЕЖА

1 година
фаза шарања

2 - 3 године
предшематска фаза

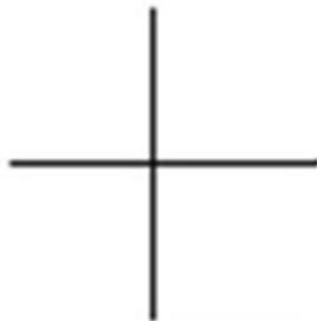

4 - 5 година
шематска фаза

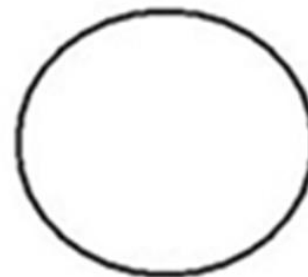
ПРИКАЗ ОБЛИКА ПРЕМА КОЈИМА ДЕТЕ ИМА АФИНТЕТ У ОДНОСУ НА УЗРАСТ

2 године

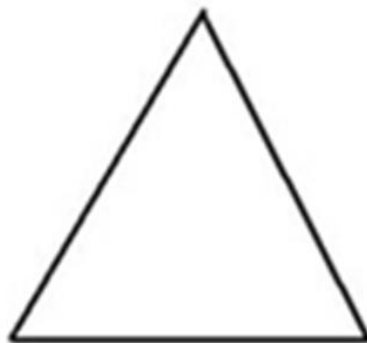
2,5 године

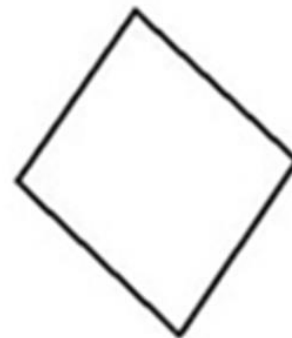
3 године

4 године

5 година

6 година

НЕРЕАЛНИ ОДНОСИ ВЕЛИЧИНА ОБЛИКА НА
ЦРТЕЖУ У ОДНОСУ НА ВАЖНОСТ КОЈУ ИМАЈУ ЗА
ДЕТЕ

ОДНОС ВЕЛИЧИНА ФИГУРА У ОДНОСУ НА ЊИХОВУ
ВАЖНОСТ ЗА ДЕТЕ

Печени угљен
као одлично
цртаће средство
за децу млађег
узраста

3. ПЕДАГОШКИ ЕКСПЕРИМЕНАТ

- Мењање услова одређене појаве по вољи испитивача и понављање испитивања док се не утврди узрок неке појаве.
- Експериментат је испитивање изабраних група типичних за одређену популацију, који на основу резултата може да извлачи сигурне закључке.
- Субјективност испитивача је искључена
- Експериментат се најчешће користи као провера неких педагошких мера, брзине напредовања ученика и контроле њихових резултата

- **ЛАБОРАТОРИЈСКИ ЕКСПЕРИМЕНАТ** искључује све факторе који би могли да имају утицај на испитивану групу али због тога се доводи у питање природност испитивања
- Математичко сређивање резултата статистичком методом не може да узме у обзир све околности, стање субјекта и сл.
- **ПРИРОДНИ ЕКСПЕРИМЕНАТ** је без ових недостатака јер се испитивања раде у природним околностима
- Проблем се поставља изабраним групама под разним условима рада, а током времена се прате постигнути резултати.
- Резултати показују који услови рада доприносе бржеми потпунијем напредовању деце
- Најефикаснији инструменти за прикупљање података- тест, контролни упитници и анкете

- Прикупљени подаци прикупљају се статистичком методом
- Експеримент доноси егзактне резултате и користи се за испитивања попут запажања, обима пажње, трајности памћења, дужине свесног ангажовања (све то има утицаја на ликовну ангажованост детета)
- Могу се истраживати утицаји (позитивни и негативни) на дечији ликовни рад, на развој њиховог укуса итд

4. КОНТАКТ СА ФАКТОРИМА КОЈИ УТИЧУ ИЛИ ПРАТЕ ЛИКОВНИ РАЗВОЈ

Примењује се метода разговора или интервју са родитељима, разговор са децом или њиховим друговима, музејским педагозима који посматрају годинама реакције ученика на поједина уметничка дела.

Све наведена методе се понекад комбинују